

בריאות הציבור באירופה בעת מגפת הקורונה: תפקיד רשויות הבריאות ושירותי בריאות הציבור בישראל בניהול התגובה לפנדמיה

רות וייצברג

תרגום מאנגלית: עמי אשר
עריכת לשון: רויטל אביב מתוק
עיצוב גרפי: ענת פרקו-טולדנו

המחקר הוזמן על ידי ארגון הבריאות העולמי ומומן בסיוע משרד הבריאות
וה-European Observatory on Health Systems and Policies

מכון מאירס ג'וינט ברוקדייל
ת"ד 3886 ירושלים 9103702
טלפון: 02-6557400
brook@jdc.org | brookdale.jdc.org.il

ירושלים | אייר תשפ"ב | מאי 2022

תקציר

רקע

ב-11 במארכ 2020 הכריז ארגון הבריאות העולמי על המחלה שנגרמת על ידי נגיף הקורונה כעל מגפה עולמית (פנדמיה). מסמך זה בוחן את תפקיד רשויות הבריאות ושירותי בריאות הציבור בישראל בניהול התגובה לפנדמיה בשנה הראשונה להתפרצותה.

שיטת המחקר

בחקר מקרה זה נבדקו מגוון תפקידים בשדה בריאות הציבור שאפשרו לעקוב אחר המידה שבה שירותי בריאות הציבור היו מעורבים בהיבטים שונים של תגובת הממשלה לפנדמיה. הניתוח הסתמך על תיעוד צעדי מדיניות, על סקירת מסמכי מדיניות ועל ספרות אקדמית ואפורה. נוסף על כך, בוצעו ראיונות עם ארבעה אנשי מפתח מהתחום.

ממצאים

מוכנות והיערכות למגפות: ההיערכות לאירועים מרובי נפגעים קיימת זה עשרות בשנים והיא מטופלת בעיקר מנקודת מבט צבאית. התכנון, ההיערכות והאימונים לקראת אסונות כאלה טיפחו שיתופי פעולה בין הצבא, יחידות של שירותי בריאות הציבור, משרד הבריאות והגורמים המרכזיים במערכת הבריאות (מרפא), כמו קופות החולים ובתי החולים. בה בעת, בפועל, תוכניות קיימות וידע זמין לא יושמו או לא נוצלו תמיד.

ניהול התגובה לפנדמיה: מטה שירותי בריאות הציבור תרם במידה רבה לתגובה הכוללת לפנדמיה, ותיאם את פעילויות המעקב, התקשורת והדיווח. לשכות הבריאות המחוזיות לא היו מעורבות בניהול (governance) התגובה לפנדמיה. הוספת גופים רבים למערך ניהול התגובה לפנדמיה גרמה לחפיפה ולחוסר בהירות כללי בנוגע לחלוקת האחריות בין הארגונים השונים.

אסטרטגיה הסברתית: דוברות משרד הבריאות ניהלה את התקשורת עם הציבור בישראל בתיאום עם שירותי בריאות הציבור. תקציב הסברה נדיב הועמד לרשותה. במסגרת "מגן ישראל" ניתן ייצוג לחרדים ולערבים כדי להתאים תרבותית את המסרים לאוכלוסיות אלו.

ניטור התפשטות הנגיף ומערך הבדיקות: לשכות הבריאות המחוזיות היו מעורבות במידה ניכרת בחקירות האפידמיולוגיות במהלך הגל הראשון. בהמשך, השקיעה המדינה כסף רב בהרחבת יכולת ניטור התפשטות הנגיף. בתחילת הפנדמיה היה בישראל מחסור במעבדות שיכלו לבצע את בדיקות הקורונה. עם זאת, על אף משאבים מוגבלים, תפקדו מעבדות בריאות הציבור היטב. בחלוף הזמן, הוסמכו מעבדות נוספות לבצע את הבדיקות והקיבולת התרחבה משמעותית.

חיסונים: לשכות הבריאות המחוזיות לא מילאו תפקיד מרכזי במאמצי החיסון. הגופים האחראים למתן החיסונים בפועל היו בתי החולים, קופות החולים ושירותי החירום הלאומיים (כגון מד"א).

מסקנות

תגובתה של ישראל למשבר הקורונה הייתה דינמית ומתאמת לצרכים המשתנים עם התפשטות הפנדמיה. החלטות התקבלו מבלי להתייעץ במידה מספקת עם לשכות הבריאות המחוזיות, המדיניות שהתגבשה הייתה לעיתים מנותקת מן הצרכים המקומיים וככל הנראה נוקשה יותר מן הנדרש. התוצאה הייתה ניצול-חסר של הידע והניסיון הקיימים בעת שבה התפשטות הפנדמיה לוותה באי-ודאות רבה.

דברי תודה

ברצוני להודות לפרופ' ברוך רוזן ולד"ר מיכל לרון על הערותיהם המועילות לנוסח קודם של מסמך זה. אני גם מודה לעמיתיי ממרכז סמוקלר לחקר מדיניות הבריאות במכון מאיר-ג'וינט-ברוקדייל על הערותיהם לנוסח קודם של מסמך זה.

תוכן עניינים

1	1. רקע
2	2. שיטת המחקר
3	3. מוכנות והיערכות למגפות
5	4. תפקיד רשויות הבריאות ושירותי בריאות הציבור בניהול התגובה לפנדמיה
6	4.1 ניהול התגובה לקורונה הלכה למעשה
8	5. אסטרטגיה הסברתית: תקשורת עם הציבור
9	6. ניטור התפשטות הנגיף ומערך הבדיקות
9	6.1 ניטור התפשטות הנגיף
9	6.2 מערך הבדיקות
10	7. מאמצי החיסון
12	8. מגבלות המחקר
13	9. סיכום
14	מקורות

רשימת לוחות ותרשימים

1	לוח 1: נתוני מפתח של שיעורי תחלואה ותמותה מקורונה ומחוסנים
4	תרשים 1: ארגונים ובעלי עניין שהיו מעורבים בהתמודדות עם הפנדמיה במהלך 2020